

REVISTA TEOLOGICĂ

organ pentru știința și viața bisericească.

Abonamentul: Pe un an 10 coroane; pe o jumătate de an 5 coroane.
Pentru România 12 Lei. — Un număr 50 fl.

Religiune și știință.

Un scriitor de astăzi a făcut afirmația, că un singur naturalist credincios trage în cumpănă mai mult decât întregi volume pline cu teorii, când e vorba să stabilim raportul dintre religiune și știință. E adevărat, că naturalistul credincios a rezolvit pentru sine în mod practic chestiunea raportului dintre religiune și știință; el ne oferă, prin urmare, un argument concret despre armonia ce poate să existe între acești doi însemnați factori ai vieții. Asemenea argumente avem multe, pentrucă, cu foarte puține excepții, naturaliștii cei mai de seamă din toate timpurile au fost oameni cu credință.¹ Pentru ei credința religioasă ce o profesau n-a fost o piedecă în cercetările științifice cu cari se îndeletniceau, ci dimpotrivă, prin studiul naturii au găsit nouă motive pentru sprijinirea și adâncirea credinții.

Am putea aduce multe exemple de acest fel. De astădată ne oprim însă numai la două nume, bine cunoscute între învățații veacului trecut.

Unul e *Iulius Robert Mayer*², dela nașterea căruia

¹ Vezi: «*Revista Teologică*» a. V, pag. 161—171.

² K. A. Kneller, *Das Christentum und die Vertreter der neueren Naturwissenschaft*, ed. II. 1904. pag. 15—22.

În toamna trecută s'au împlinit o sută de ani. Cu ocazia comemorării acestui centenar, pe lângă meritele neperitoare ce și le-a câștigat Robert Mayer pe terenul științei, a fost scoasă la iveală din diferite părți și însușirea lui de om religios. Și într'adevăr acest mare savant, căruia se datorește formularea principiului despre «conservarea energiei», ș'a dat pe față cu toată îndrăzneala convingerile religioase de cari eră pătruns. El spune că în decursul meditațiilor sale asupra aceluși principiu avea ceasuri când se simțea ca și inspirat.

Intre anii 1840—41 a făcut o călătorie științifică în India ostică. Înainte de-a intra în corabia cu care a călătorit a scris alor săi de acasă: «În orice zonă mă voi găsi, nu voi înceta a înălța fierbinți rugăciuni către Dumnezeu, ca pe cei iubiți ai mei să-i păzească în deplină sănătate». Tot atunci scrisese și părinților săi între altele: «acum, pentru un timp oarecare vă zic rămas bun, prea iubiți părinți! Primiți mulțumirea mea fiească pentru multele binefaceri de cari neîncetat m'ați făcut părtaș; primiți călduroasele mele cuvinte de iertare pentru multele mele greșeli și nerecunoștințe; primiți și fierbințile mele rugăciuni pentru binele vostru»... În decursul călătoriei sale adeseori amintește de încrederea ce o avea în Dumnezeu. Când a ajuns la lada cu cărțile în 9 Martie, a scris următoarele: «Cu triumf am ridicat în înălțime Biblia și cartea de cântări, după cari m'am dorit mai mult și cari acum în fiecare zi îmi fac ceasuri plăcute. Ferit de sgomotul lumii, inima-mi e predispusă spre rugăciune și trăind în contact cu natura măreață, nu cunoști ceva mai frumos decât înălțarea cu sufletul la Creatorul».

Suferințele grele prin cari a trecut în anii următori i-au întărit și mai mult convingerile religioase, ceace

se poate vedea și dintr'o scrisoare pe care a trimis-o la sfârșitul anului 1851 prietenului său din tinerețe, prelatului Lang din Ludwigsburg: «Părerea mea veche, că adevărurile științelor naturale se rapoartă față de religiunea creștină ca păraiele și râurile față de apa mării, această părere acum mi s'a prefăcut într'o conștiință vie... Copleșit de ispite... cădeam, dacă în ceasurile cele mai grele din viața mea grația lui Dumnezeu, câștigată prin mijlocirea ta, nu mi-ar fi deschis calea cea dreaptă!» ... În gura unui mare naturalist o asemenea mărturisire înseamnă mai mult decât numai o simplă asemănare poetică.

Cu ocazia unui congres al naturaliștilor ținut în Innsbruck în a. 1869, fiind invitat să țină și el o conferință, dupăce ș'a dezvoltat teoriile și a scos din ele concluzii contrare materialismului, a încheiat așa: «Din toată inima mea exclam: O adevărată filozofie nu trebuie și nu poate să fie altceva decât o pregătire pentru religiunea creștină!»

Într'o altă conferință: «*Despre nutrire*» spune următoarele: «Vorbind cu Plato, noi nu putem încetă să admirăm chiar în sfera lumii neînsuflețite înțelepciunea Aceluia, care a creat cerul și pământul... De curând au voit să ridice necesitatea de-a ne nutri, pusă sub eticheta «luptă pentru existență», la valoarea unui *principiu*, și în acest chip au ajuns la consecvențe foarte unilaterale. E adevărat că decurge o luptă pentru existență, cine o poate nega?... Totuș nu foamea, nu războiul, nu ură e factorul care susține lumea, ci — «*iubirea*»¹

Pentru ideile ce le-a profesat a avut să îndure multe atacuri în publicistică, dar a întâmpinat și aprobare din

¹ Cf. Otto Zöckler, *Gottes Zeugen im Reich der Natur*, ed. II, 1906, pag. 325—327.

partea oamenilor serioși. Convingerea că între știință și religie trebuie să existe armonie nu l-a părăsit nici odată. În 1870, ținând o conferință despre cutremurele de pământ, a spus: «Dintr'o anumită parte se pun toate silințele pentru de-a scoate un raport dușmănos între credință și știință, o părere, la care eu nici decum nu mă pot alătura».

Într'o scrisoare adresată predicatorului Rud. Schmidt din Stuttgart numește Robert Mayer sistemul lui Darwin «erezia modernă», care operează aproape numai cu ipoteze și care a legat frăție cu speculațiuni infructuoase și greșite. În Germania chestiunea aceasta are, fără îndoială, numai din acea cauză atâta aderenți, pentru că din ea pot scoate capital pentru ateism.».

În contra ateismului și a materialismului s'a ridicat Robert Mayer în toată viața sa cu cele mai necruțătoare arme ale adevăratei științe. Pe patul său de moarte († 1878) repețeă adeseori cuvintele biblice: «Fericiți cei morți în Domnul!» În gura lui, cuvintele din încheierea rugăciunii «Tatăl nostru»: «că a Ta este... puterea» aveau un profund înțeles. Mult a meditat el asupra acestor cuvinte, de al căror adevăr s'a convins prin cele mai originale cercetări științifice ce le-a făcut în viața sa laborioasă.

Al doilea bărbat de care vreau să fac amintire la acest loc e naturalistul și filozoful *Gustav Theodor Fechner* († 1887), cunoscut îndeosebi prin studiile sale pe terenul psiho-fizice. Nu pot spune că a fost un creștin pasionat, dar ni-a lăsat o mărturisire despre sfânta Scriptură vrednică a fi cunoscută de mai mulți.

Ce însemnă sfta Scriptură pentru Robert Mayer, am văzut; dela Theodor Fechner încă avem o foarte frumoasă apreciere a sftei Scripturi. E următoarea:

«Am fost odinioară într'un oraș cu case și palate din cărămizi, pietri cioplite și din marmoră, toate zidite bine, aranjate în regulă și întrecându-se în frumseță. În mijlocul orașului se găsea însă și o colibă veche, plină de găuri și spărturi și de colțuri întunecoase, încât se părea că nu mai slujește nici unui scop omenesc; n'avea încheieturi, nici proptele, încât era o minune că mai stătea ridicată. M'a cuprins râsul când am văzut această colibă, rămasă din vremuri barbare, în mijlocul aceluia oraș frumos și bogat, și ziceam în mine: mâne va fi o dărâmătură. Când m'am întors după o sută de ani, toate casele și palatele de prin prejur erau dărâmături ori au fost renovate ori altele nouă zidite în locul lor, după cele mai recente reguli de zidire și acomodare trebuințelor celor nouă. Numai vechea colibă stă tot pe locul ei, cu găurile, spărturile și cu colțurile ei întunecoase, așa cum am văzut-o înainte cu o sută de ani, încât mi se părea că dintele vremii se macină, dar ea rămâne neschimbată. După alte sute de ani am găsit același lucru: coliba cea veche stătea pe locul ei, pe când totul în jurul ei se înoua și schimbase. Atunci mi-am zis: așa o ține puterea lui Dumnezeu.

Din case și palate ieșeau pe stradă bolnavi și osteniți, și nici un doftor nu-i putea vindeca; dar cei cari intrau în coliba, care ea se părea că are lipsă de reparaturi, se făceau sănătoși și veseli. Atunci mi-am zis: aici locuiește mântuirea cea dela Dumnezeu. Intrând în colibă, am văzut pe cineva, care-și puneă mâna pe bolnavi și osteniți, încât se făceau sănătoși și veseli. Am cunoscut că e: Hristos.

Acea colibă veche, cu găurile și spărturile și cu colțurile ei întunecoase, lipsită de încheieturi și proptele e — *sfânta Scriptură*. Privindu-o cu laica minte omenească;

ce găsim într'ânsa ce s'ar mai putea susține, ce n'a fost batjocorit de oamenii batjocoritori, ce ar mai putea ține concurența pe piața literaturii nouă, plină cu scrieri frumoase și din cari eradiază înțelepciunea omenească, prinsă în fraze bine închiegate și documentate? Poate luă ea concurență cu vre-una din acestea? Și totuș, chiar și cele mai frumoase și mai înțelepte scrieri, cari paradează cu conținutul lor strălucitor, se învechesc repede și trebuie să facă loc altor scrieri cu învățături nouă. Scriptura însă rămâne și va rămâne, tot ea cea veche, și duhul lui Hristos, care eradiază dintr'ânsa, va face sănătoși și veseli pe toți cei bolnavi și osteniți cari se vor apropia de dânsa».¹

Câți din cei cari vor ceti aceste șire, vor intră cu sufletul în acea veche colibă și vor primi în inima lor duhul înalt și sfânt, care transpiră dintr'ânsa? Câți vor zice ca Rob. Mayer: «cu triumf am ridicat în înălțime Biblia... care în fiecare zi îmi face ceasuri plăcute»? In aceste vremuri grele, la acest izvor de putere sufletească trebuie să alergăm cu toții, ca să ne primenim și înoim ființa noastră întreagă.² Cine ar îndrăzni să spună, că dela aceasta îl oprește știința?!

Dr. Nicolae Bălan.

¹ *Der Kriegeruf*, Nr. 24, a. 29.

² Un ziar care până acum n'a spus vorbe bune despre religiune și despre cuvântul lui Dumnezeu — «*Berliner Tageblatt*» — sub impresia războiului a scris următoarele:

«Es gibt ein Buch, das keines ist. Es gibt eine Musik, die keine ist, und wer die Welt verwinden, die Menschheit ertragen will in diesen Tagen, muss das Buch aus seinem Versteck holen und seine Musik an stillem Orte an sein Ohr halten, damit keine Schwingung verloren gehe. Welche Erquickung und Hilfe eine reine, warme Hand, die sich einem auf die Stirne legt, eine Hoffnung und Zuversicht, die warm durch unsere Poren dringt! Viele Menschen kehren heute zum Buche zurück und werden es nicht mehr missen können, nicht jetzt, nicht später. Denn in ihm ist das einzige Mittel enthalten, wie man diese Tage zu ertragen habe, wie man dem Leben, das uns nach diesen Tagen benötigen wird, gewachsen bleiben kann».

Moldovenii la sinodul din Constanța 1418.

Domnul Moldovei Alexandru I. cel Bun, în Maiu 1415 întovărășit de soția sa Ana, se află în Snyatin la Iagellonul Vladislav V.

Acolo se întâlni cu solia împăratului grecesc Manuel II. Paleologul († 1423) și a patriarhului Eutimie, II, († 1416) cari cereau ajutor, ce și primiseră, în contra turcilor¹; dar în schimb trebuiră să dea garanții formale, că vor merge² la marele congres bisericesc și național politic din Constanța³ (Elveția), care pe acea vreme eră dejă în plină activitate de o jumătate de an și mai bine,⁴ având pe lângă alte probleme grele și ardente, în vasta și epocala sa programă și unirea creștinătății răsăritene și a celei apusene.

Vladislav nu putea să nu condiționeze ajutorul dat celor din Bizanț de obligamentul de a se uni cu Roma, căci, pe lângă aceea că însuși eră un mare adict al catolicismului, mai trebuia să urmeze la fel și pentru hatârul lui Sigismund, puternicul împărat german, cu care eră frate de cruce în toată privința și care, cum bine e cunoscut, a fost sufletul congresului reformator din apus, din a cărui pompă și reușită Sigismund își făcuse chestie de onoare.

Că Vladislav a îndemnat și silit moralicește pe grecii strămtorați să iee parte la conciliu, o putem constată cu deplină siguranță pe lângă alte multe împre-

¹ Ioannis *Dliugossi* Historia polonica, Lipsiae M. D. C. C. XI. vol. I. anno 1415 col. 367.

² Ch. *Auner* La Moldavie au concile de Florence. Paris 1904 pg. 7.

³ Clădirea în care s'a oficiat sinodul există, cu unele prefaceri și azi. E pe marginea lacului Boden. Servește acum de muzeu.

⁴ S'a început solemn în 5 Noemyrie 1414.

jurări, mai vârtos din faptul, că la câteva zile după încheierea conciliului ⁵ noul papă ales de conciliu, Martin al V-lea, încarcă cu privilegii și onoruri pe regele polon, scriindu-i într'alte, că: a-i întrebuițat toate mijloacele ca să aduci *pe greci și pe toată secta răsăriteană*, la religia catolică etc. etc. ⁶

Deputații grecilor, sosiți la Snyatin binișor mai târziu decât domnul moldovenesc, se întorc acasă totuș cu ceva mai iute ca el.

De bună seamă domnul moldovenesc nu a voiajat și nu a zăbovit timp mai îndelungat la curtea regelui polon, numai așa de distracție și de curtoazie goală, ci fiindcă, amăsurat nevoilor vremii de atunci, a trebuit să-și lămurească și întărească situația precară a țării. Trebuie să admitem că la tratările lui Vladislav cu grecii, pentru participare la sinodul de unire, va fi luat parte efectivă și domnul Moldovei. Angajamentului aici luat și poate chiar unei invitații venită deadreptul dela Sigismund, ⁷ e de a se atribui faptul, că în adevăr moldovenii își trimiseră delegații lor speciali la sinod. ⁸

Timpul când au sosit plenipotențiații Moldovei la Constanța nu-l putem nici chiar aproximativ stabili. De cumva nu vor fi mers deodată cu exmișii orașelor din Ungaria, ⁹ sau separat altădată, ci se vor fi alăturat la deputațiunea generală a ortodocșilor, atunci au sosit

⁵ S'a încheiat în 22 IV. 1418 cnf. aici notele 1, 22.

⁶ Epistolele papei din 4 și 13 Maiu 1418 la Caesaris Cardinalis *Baronii Annales ecclesiasticae ab Augustino Theiner, Barii Ducis 1874. Tom. XXVII cp. 18—19 anno 1418.*

⁷ *Iorga. Ist. bis. românești I. 64.*

⁸ *Idem. Studii și documente I—III. pg. XXXIII.*

⁹ E de relevat, că moldovenii, cari au călătorit la sinodul din Constanța, sunt *trimișii* numai ai acelor orașe, unde erau catolici număroși: anguri, sași, nemți. *Iorga Ist. bis. I. c. Vezi mai jos notele 18 și 19 și 21.*

cu destulă întârziere.¹⁰ Aceasta s'a înfățișat numai cu două luni înainte de închiderea sinodului, dar totuși destul de cu timp, ca să se poată amănunțit discuta unirea dintre Apus și Răsărit, care nu s'a realizat ci s'a ajurnat pentru alt prilej mai potrivit.

Cât de puțin serios cugetă papa asupra unei chestiuni atât de importante, se vede de acolo, că la plecarea solilor din Răsărit le dăte o scrisoare, pe care să o predeie celor 6 fii ai împăratului, și în care le spune că ei să se însoare numai cu fete de ritul apusean. Nevestele apoi să-și păstreze legea apuseană, «ca așa mai curând să se deprindă prinții cu ritul confesiunii romane și pe calea asta să se ușureze uniunea ambelor rituri și confesiuni creștinești»¹¹

Că oare reprezentanții Moldovei sunt ori nu cuprinși între cei *21 de episcopi și mulți mireni* ai ortodocșilor din Constantinopol,¹² e greu de aflat. Mai verosimil e, că moldovenii nu sunt de a se căută între acești orientali.

Din Ungaria 9 orașe libere regești au trimis deputați la sinodul reformist din Constanța: «Deputati civitatum: Poson, Tyrnau, Sopron, Buda, Casovia, Alba-Iulia, Corona, Claudiopoli, Belgrado, *ac Kyrila Moldaviae*»¹³

În urma lui Nic. Densușianu, o vreme se credeă, că cel din urmă, adecă al 10-lea deputat, e trimisul românesc din Moldova Chirilă. Părerea aceasta se arată ca neacceptabilă.¹⁴

¹⁰ Au salutat sinodul în 9 Februarie 1418. Cnf. notele 18 și 19.

¹¹ Periodicul «Răvașul» Cluj 1908 pg. 282 cu nota 5.

¹² Carl Joseph *Hefele* Conciliengeschichte. Freiburg im Breitungau 1869 tom. VII. pg. 342—3.

¹³ *Hurmuzaki*. Documente I; 2; pg. 497 nr. 409.

¹⁴ *Iorga*. Ist. biser. I. c. 64. *N. Dobrescu* «Bis. ort. română» Buc. XXXIV 154. *Auner* I. c. 7 și «Ungarisches Magazin» t. IV. Presburg 1787 pg. 254.

Nu persoana unui Chirilă a reprezentat pe moldoveni la sinod, ci oraşul lor Chilia.

Dar cum se va proba mai la vale, Moldova a luat parte la Constanţa nu numai prin Chilia, ci, pe lângă alte 8 oraşe, şi prin oraşul Belgrado, adică Cetatea-albă, (pe vremi Moncastron, Asprocaston, Ackerman).

Deci între aceste 10 oraşe enumerate, cele două din urmă nu au reprezentat pe unguri, ci pe români. Părerea asta mi-am întemeiat-o pe împrejurarea, că un martor ocular al sinodului spune (deşi confuz), că Moldova a participat la Constanţa prin delegaţii săi din zece oraşe; apoi, în timpul mai nou, istoriografia ungrească adevereşte că la Constanţa nu 10 ori 9 oraşe ungare au fost reprezentate, ci numai *opt*.¹⁵

Chiar ordinea în care se pomenesc oraşele ungreşti tradează un fel de orânduire topografică intenţionată.¹⁶ Întâiu se înşiră ale Ungariei, începând cu cel mai depărtat de Ardeal şi sfârşind cu cel vecinaş Ardealului: Deputati civitatum *Poson* (Sopron, Tyrnau, Buda), *Casovia*. După aceste 5 din Ungaria, se menţionează 3 din Transilvania: Alba-Iulia, Corona (Braşov), Claudiopoli (Cluj) şi în sfârşit cele 2 din Moldova: «Belgrado ac Kyrila Moldaviae» adică Cetatea-albă şi Chilia din Moldova.

Participarea Moldovei la Constanţa o adevereşte canonicul de Constanţa,¹⁷ Ulrich von Reichenthal (ori că *Richental*) fost de faţă la tratările sinodale din Constanţa. Reichenthal a redactat în 1417, un fel de buletin despre cele petrecute în sinod. Cronicei, sau raportului său,

¹⁵ *Franknói* Vilmos Magyarország egyház és politikai összeköttetései a rom. sz. székkal. Budapest 1901, pg. 332.

¹⁶ Răvaşul 1909, pg. 13 nr.

¹⁷ *Dr. Rapaich Raymund*, Egyetemes Egyház történelem. Eger 1881 v. II. 452.

îi dă titlul: «*(Das) Concilium so zu Constantz gehalten ist worden etc.*». Sinod(ul) la Constanța așa a fost ținut.

Dacă autorul și-a scris în *adevăr la anul 1417* opera, atunci el nu a descris întreg sinodul, căci cum văzurăm mai sus,¹⁸ sinodul s'a terminat numai în anul următor la 22 Aprilie. Poate Reichenthal să fi murit într'aceea? Apoi dacă de fapt a scris în 1417, atunci moldovenii au mers la Constanța nu numai separat și mai înainte de reprezentanța răsăritenilor, care sosì numai în 19 Februarie 1418,¹⁹ ci peste tot, deputații din Moldova s'au înfățișat la conciliu binișor înainte de începutul anului 1418.

Opera lui Reichenthal a fost până acum în trei rânduri tipărită. Mai întâi la 1483,²⁰ apoi la 1536, de Heinrich Steyner și mai pe urmă în 1575; toate edițiile au apărut în Augsburg.²¹

Cartea aceasta a fost la noi românii pentru prima dată semnalată de D. A. Sturdza,²² membru și secretar al Academiei române și fost de repețite ori ministru-prezident.

Reichenthal și puținele informații ce le-a fixat în cronica sa despre «*românii*» dela Constanța, le-a fixat confuz și în deplină necunoștință a geografiei și a pronunței românești, dealtcum defect comun acesta la toți literații străini, cari în veacurile trecute au scris despre noi în mod binevoitor ori răuvoitor.

Reichenthal scrie, că *românii* din ambele principate au luat parte la sinod. Din *Moldova* au venit delegații

¹⁸ Vezi aici nota 5.

¹⁹ Cnf. notele de aici 9 și 10.

²⁰ *Rapaich* ibidem.

²¹ Ediția a II și a III se află la biblioteca Academiei române din București.

²² *Analele Academiei române București 1893—4 ser. II tom. XVI pg. 97—106. (Desbaterile).*

alor 10 orașe, iar din *Muntenia* alor 8 orașe. Au fost de față doi arhiepiscopi, șapte episcopi și mulți învățați ai țării lor. «Zwaien Ertzbischoffen yres Lands...vil Gelerten». ²³

Reinchenthal nu specifică și nu distinge nominal între Moldova și Țara românească, ci zice că din *România mică* au fost reprezentate 10 orașe, pe care le înșiră cu numele, apoi din *România mare* 8 orașe, pe cari deasemenea le înșiră nominal.

Greutatea ce întâmpinăm e, că aceleași orașe le înșiră pentru Moldova, pe cari le înșiră și pentru Muntenia, apoi în vreme ce pentru Muntenia le înșiră pe toate 8, pentru Moldova înșiră din 10 abia numai jumătate.

Numește greșit Muntenia «grosse Wallachey» și Moldova «klein Wallachey» și orașele le scrie atât de sucit, de nu le mai putem recunoaște, cel puțin nu cu toată siguranța.

Iată cum le zice neamțul de Reinchenenthal, târgurilor *românești și respective moldovenești*: «Dis seind die Stett aus der grossen Wallachey: Moderland, Herat, Sorscha, Meyda, Mentz, Reinsmarck, Iesmarckt, Molga. (Di zwii seind Philistei)» Vrea să spună, că ceste două târguri din urmă sunt reprezentate nu prin nobili boeri, ci prin răzeși, mazili ori negustori, industriași, adecă oameni de condiție «proastă» ²⁴

După cât am putut afla până acuma, la noi nu s'a ocupat nime cu chestiunea participării românilor la congresul din Constanța.

Nu a preocupat întrebarea aceasta nici pe străini.

²³ Pg. CCX.

²⁴ Nu știu de le-aș recunoaște în cele de azi astfel : Moderland-Bârlad ; Herat-Hârlău ; Sorscha-Suceava ; Mentz-Neamțu ; Reinsmarck (ori Reinsmarck) Roman : Iesmarck-Iași ; Meyda...? și Molga...?

Pentru întregitatea altor chestiuni ce au tratat, au atins-o așa în treacăt: Iorga²⁵ și Nic. Dobrescu²⁶.

Ambii sunt de părerea, că atât Muntenia, cât și Moldova au luat parte la Constanța. Iorga crede, că cei doi arhiepiscopi și 7 episcopi, de cari pomenește cronicarul, fără a le spune numele, nu sunt episcopi, ci preoți și egumeni.

Dobrescu zice, că sub România mare a lui Reichenthal, e a se înțelege Muntenia, iară sub România mică, Moldova. E mai plauzibilă presupunerea, că *grosse Wallachey* e Țara de jos a Moldovei, Maurovlahia, Moldova neagră, cu capitalele *Belgrado* Ackerman, Cetatea albă și *Chilia*, iară *klein Wallachey*, e Țara de sus a Moldovei, Rusovlahia, cu capitala Suceava.²⁷

Așa vorbind cronică, scăpăm de greutatea de a nu ști noima, de ce Reichenthal înșiră tot acele nume de orașe pentru Muntenia ca și pentru Moldova. În chipul acesta găsim deslegare mulțumitoare și la ceialaltă greutate, că adecă zece orașe valahe au luat parte la sinod, dar cu toate astea cronică vorbește numai de opt. Da, numai opt, pentru că două sunt greșit însemnate, cum văzurăm, între ale Ungariei: *Belgrado* și *Chilia*.

În chipul acesta în sfârșit aflăm răspuns și pentru împrejurarea îndoelnică, că Țara muntenească nu a fost la adunarea din Constanța, cum nu va merge peste două decenii nici la adunarea din Florența. Turcul face acum și va face și mai târziu, ca Muntenia să se abțină dela veleitățile unioniste ale apusului, cari îi turburau tendințele de expansiune.

²⁵ În Ist. bis. rom. o. c. 63—64.

²⁶ Din Ist. bisericii române în rev. Bis. ortodoxă română, București anul XXXIII 1046—1048 și anul XXXIV pg. 152—155.

²⁷ Răvașul 1909 pg. 13—17.

Care episcop să fi luat parte din Moldova, cu cari clerici și mireni, nu putem ști. Pe vremea aceasta în Moldova întreagă a fost numai un mitropolit.²⁸ Cine e acela, nu se știe. Peste tot e cu neputință a se stabili, cine a fost capul bisericii moldovene între 1407, (1416)—1436, după moartea lui Iosif I Mușat, *primul* episcop al Moldovei. După unele păreri, ar fi Macarie I.

Dar cu greu credem să fi luat el parte la sinodul din Constanța, căci între anii 1415—1418 călătorea mereu și fără ispravă la Constantinopol, la intransigentul patriarh Eutimie II.

Macarie I pare că a fost mai înainte episcop în Țara de jos a Moldovei ori la Roman, și acolo ar fi fost *cel dintâi* episcop²⁹. Din Roman ori din Țara de jos, a trecut în Țara de sus, la Suceava. Purtă titlul «*Macarie mitropolit Moldovalahiei și al părților de lângă mare*».

După Macarie la Moldova ar fi urmat Grigorie I; despre el vom vorbi în un comunicat separat, în legătură cu participarea Moldovei la sinodul din Florența.

Până atunci de încheere adaugem aici aceea, că pe timpul conciliului din Constanța, în Moldova au fost trei eparhii de ritul Romei: Baia, Băcău și Siret. Toate trei erau vacante și nu se puteau întregi din lipsa de

²⁸ După istoricii mai vechi ar fi fost în Moldova două episcopii și doi episcopi, în părțile superioare unul și altul în cele inferioare.

²⁹ Combinări ca acelea: că Macarie I al Moldovei e unul cu *Macariu I* din Roman, unul cu Macariu al Galațului, Bistriței, Ardealului din 1469, apoi unul cu Macarie al Nicomediei din 1450, unul cu Macarie mitropolit al Munteniei din 1442, unul cu Macarie al Moldovei din 1456, vezi *Iorga Ist. bis. l. c. I*, 66—67; 76, 85, 99, 113. *Dobrescu Bis. ort. română o. c. XXXIV* 148—151; 156, 543 și 565. *Răvașul* 1909. 13—14, 94, 159, 314—316. *Analele academiilor române seria II, tomul VI, sec. II, pag. 45—46. Rev. pentru ist. arh. și filologie an. II, vol. 3, pg. 32. Iorga: Sate și preoți 12—13 și Ștefan cel mare mitropolia Ardealului. Cnf. nota 1 la sinodul din Florența.*

preoți și credincioși, cari trecură la ortodoxie, trăgând cu sine și o bună parte de Săcui din Ardeal.

Mă întreb acum, oare nu ar fi de a se înțelege mergerea Moldovenilor din 10 orașe la Constanța așa, că nu ortodocșii români merg la Constanța, ci parveniții catolici, sau mai bine zis, crâmpeele lor decimate de ortodoxia băștinașă? Căci limpede vedem, că acele orașe trimit reprezentanți, cari erau încărcate de străini.

Gruia.

+ Unde este Dumnezeu?

Privind grozăviile războiului, necredincioșii și batjocoritorii ne întrebă: «Unde este Dumnezeul vostru?» Dar pe noi, oamenii cu credință, această întrebare nu ne zăpăcește, căci noi știm cu cine este și cu cine nu este Dumnezeu și în războiul acesta.

Noi știm că Dumnezeu nu este întotdeauna cu conducătorii popoarelor, oricât de des ar purta ei pe buze numele Lui. Dumnezeu anume nu este cu acei conducători, cari poartă răspunderea pentru acest războiu și pentru tot sângele nevinovat, ce s'a vărsat într'ânsul. Ci Dumnezeu este pretutindenea, unde un suflet omenesc protestează împotriva orișicărei nedreptăți. Acolo este Dumnezeul dreptății!

Dumnezeu nu este cu acei oameni ușuratici, cari nici în aceste vremuri grele nu-și îndreaptă sufletul spre lucruri înalte și vrednice de om, ci trăesc numai pentru împlinirea poftelor și a plăcerilor lor rușinoase. Ci Dumnezeu este cu cei din tranșee, cari se jertfesc și cari mor, când se jertfesc nu numai din supunere la o poruncă ascultată orbește și când mor într'un avânt al

întregii lor ființe, care ia asupra sa jertfirea pentru dreptate și adevăr.

Dumnezeu nu este cu acei oameni cari și acum, când se cere jertfa atâtor vieți, n'au încetat a se lega cu inima de materie și în adunarea de averi își găsesc ținta vieții, dar nu văd năcazurile, nu simt milă și nu întind ajutor celor lipsiți din jurul lor. Ci Dumnezeu este în căsuța, unde o biată femeie își petrece vremea lucrând și pentru cei nevoiași și care pe lângă toate se mai gândește, că trebuie să trăească și biserica cu așezămintele sale de binefacere și din toată sărăcia ei găsește să dea câțiva bănuți pentru susținerea tuturor lucrărilor începute întru slava lui Dumnezeu.

Unde este Dumnezeu? El este cu voi, tați și mame, cari, pe lângă multe alte jertfe neluate în seamă, acum ați dat pentru patrie pe înșiși scumpii voștri copii. V'ați înfrânat strigătele inimii voastre și toate protestările iubirii voastre și i-ați lăsat să meargă unde-i chemă *datoria*. Poate că iubiții voștri au căzut și voi suferiți în tăcere, cum de veacuri și-a suferit durerile neamul vostru. Poate că nici nu știți ce s'a ales cu iubiții voștri și sunteți pedepsiți la chinurile groazei pentru un timp ce nu îndrăzniți să-l măsurați. Să știți însă, că cu voi și cu iubiții voștri este Dumnezeu!

Unde este Dumnezeu? El este cu voi, jalnice văduve ale neamului nostru, înaintea cărora toți trecătorii ar trebui să-și descopere capul. Seara, după ce v'ați culcat copiii, voi tot mai veghiați. Vă gândiți la cel dispărut. Și, în fiecare zi, voi înoiți jertfa iubirii voastre. Voi aduceți patriei această jertfă, prin patrie omenimii, pe care acest războiu trebuie să o servească, prin omenime lui Dumnezeu, a cărui împărăție și dreptate trebuie să vie și pentru noi toți.

Unde este Dumnezeu? El este aici în biserică și în sufletul fiecăruia din noi cari credem într'ânsul și-l iubim. Poate că unii din noi au venit aci, ca să caute mângăiere și nici nu doresc altceva. Vor găsi la Dumnezeu, ceea ce vor căuta, dar cu condițiunea ca să primească ceea ce vor găsi în acel timp la el. Nu poți să te apropii de Dumnezeu, fără să primești dela El o însărcinare.

Știi ce vrea Dumnezeu în această clipă? Dumnezeu vă dă o întâlnire chiar în astă seară. Când veți fi singuri și când liniște se va fi făcut în jurul vostru, încercați să ziceți «*Tatăl nostru*», cu toată simplitatea, dar cu știință de ceea ce faceți.

După ce veți fi zis cuvintele: «*Tatăl nostru, carele ești în ceruri*» și le veți fi zis ca și cum ați fi înaintea cuiva care vă ascultă, veți zice: «*Sfințească-se numele tău*». Vă veți oprî înaintea acestei întâiu cereri, pe care atâția creștini o repetă din vârful buzelor, și vă veți încerca să pricepeți ce ați zis. Veți simți sfințenia Dumnezeului vostru și cerințele sfințeniei sale. Și atunci, înaintea viziunii acestei sfințenii, continuați (ziceți mai departe), dacă aveți curaj... Dacă tremurați, continuați și atunci. Veți murmură apoi: «*Vie împărăția ta!*» Și-l veți auzi par'că zicându-vă: «Cum vrei tu să vie, când eu n'am pe nimeni, care s'o aducă?» Dialogul (convorbirea) tainic și intim va fi început. Nu-l întrerupeți. Veți zice mai departe, poate cu glasul mai încet și cu neîn-drăzneală: «*Facă-se voia ta!*» Și Dumnezeu va ridică în voi întrebarea, de care vă este frică: «Prin cine se va face voința mea? Ai zis aceste cuvinte cerând ca ea să fie făcută de alții? Recitarea acestei rugăciuni este pentru tine un mijloc de a încredința altuia datorințele care îți cad ție? Prin cine se va face voința mea, dacă

fiecare se dă la o parte!» — Atunci poate veți fi îndemnați să strigați: «Stăpâne, un zid este între tine și mine; este zidul păcatelor mele și al întunecimii mele». Și El vă va răspunde: «atunci ce fel de creștin, ce fel de creștină ești tu? Ce este Hristos pentru tine? Nu ști tu nimic din ceea ce am făcut Eu, ca să sparg zidul ce te desparte de mine?» Și dacă veți privi atunci la slăbiciunea voastră cea mare, veți auzi glasul Lui zicându-vă: «Nu sunt eu acolo? Cel care chiamă pe lucrători, nu le făgăduiește puteri trebuitoare?»...

Rugăciunea va fi zguduitoare. Veți plânge. Veți strigă cătră cer. Dar după această rugăciune în care inima voastră se va zbrobi, după acest plâns, după aceste strigăte, eu știu bine ce se va întâmpla.

Peste un suflet de bărbat sau de femeie, peste un suflet de flăcău sau de fată, va împărăți veșnicul Dumnezeu, așteptând să împărățească peste lumea întreagă.

Trad. de *D. Nicandru*.

+ Puterea conștiinței.

(Din englezește).

«Căci fala noastră este aceasta: mărturisirea conștiinței noastre, că am petrecut în lume și mai mult între voi în simplitate și sinceritate plăcută lui Dumnezeu; nu întru înțelepciune trupească, ci întru harul lui Dumnezeu» (II. Cor. 1: 12).

În pieptul fiecărui muritor răsună o voce sfântă, și fiecare o aude, fie el de orice religione, chiar și păgânul, care nu s'a învrednicit niciodată de lumina adevărului. Acea voce răsună și nici o lingușire, nici o mănie nu o aduce la tăcere, ea strigă întotdeauna: *Omule, fii drept!*

Înzadar se poartă zeflemizătorul religiunii ușuratec în dreapta și în stânga, considerând totul de un lucru al întâmplării, credința evlavioasă de o manie a plebei, creștinismul de un frâu politic, pentru înfrânarea poporului de rând; degeaba nu voiește el să creadă în nici o virtute; înzadar își zice, că totul e bun, ceea ce te sfătuește prudența, viclenia și egoismul; înzadar ar voi el să nege pe Dumnezeu din creațiunea nemăsurată, pe judecătorul îndelungrăbdător de peste stele — căci vocea lui internă îi strigă: *Omule, tu mințești!* — Pământul se cutremură și temple și palate se dărâmă; prieteni se scufundă alături de el în sicriu și devin pulbere și pământ; în revoluțiunea grozavă a elementelor răsună tunetul în toate cerurile și fulgerile cu lumina lor orbitoare îi prefac casa în flacări și cenușă. Atunci batjocoritorul nu mai batjocorește. *Există un Dumnezeu!* îi strigă vocea internă. *Există un Dumnezeu!* îngână el după ea.

Înzadar zeflemizează răufăcătorul atât de mult vocea cea sfântă din pieptul său și o numește o urmare a educațiunii lui, un răsunset al poveștilor copilărești din bătrâni. El vrea să se ridice peste ceea ce i-se pare prejudițiu, comite într'ascuns păcatele sale și privește râzând sarcastic în jurul lui și întreabă: unde e judecătorul, care mă judecă? — Vocea internă îi strigă: *Rostogolește o lume întreagă peste păcatele tale, ele totuși vor apare mai curând ori mai târziu la lumina soarelui!* — Înzadar se aruncă el în petrecerile viforoase ale lumii: el poartă pretutindeni cu sine focul mistuitor din inima sa, o scânteie a iadului, care îl consumă pe încetul. Degeaba vrea el să se desfacă de ordinea sfântă a lumii, în care pot prospera numai cele bune, iar cele rele pot produce numai stricăciune: o putere

necunoscută îl poartă cu sine și-l leagă pe el și faptele sale de această ordine eternă. Stricăciune izvorește din păcatele sale cele mai secrete. El nu se poate apăra de ea; el fuge încontinuu de sine însuși; neliniștea îi nimicește întreaga lui ființă — *Dumnezeu e pretutindeni!*

Degeaba invidie perfidă persecuți tu adevărul și voiești a înstrăina meritului cu forța coroana pe drept câștigată! Ceeace dejosește gura ta, aceea trebuie în contra voinței tale să cinstească inima ta și tu te sfârșești cu rușinea lumii, care se grămădește peste tine.

Înzadar tirane fără inimă persecuți tu inocența, pentru a-ți purifica crimele proprii; înzadar o persecuți cu martori și jurăminte false, înzadar cu judecăți mituite, cu temnițe rușinoase, cu toate torturile: *tu nu o poți înfrânge!* Ea îți surâde senin în fața ta cruntă; ea surâde în mijlocul lacrimilor durerilor sale, pe când tu te îngrozești în mijlocul triumfurilor tale. Ea stă veselă în temnița ei, pe când tu tremuri plin de groază la masa ta îmbelșugată. După eșafod: *moartea ei e victoria ei și victoria ei e blăstămul tău.*

Aceasta e puterea conștiinței, care pășește ca un înger invizibil în adunarea muritorilor și susține înaintea lor adevărul, dreptatea și nevinovăția, chiar dacă ele ar fi abandonate de toată lumea. Pe criminalist îl prinde chiar dacă s'ar refugia în peștera cea mai ascunsă și mai întunecoasă; pe păcătos îl culcă la pământ, șeadă el chiar pe tronuri și fie păzit chiar de mii de soldați înarmați.

Legea divină despre ceea ce e bun, adevăr și drept, e scrisă în inimile oamenilor. Pentru aceea vocea conștiinței se manifestă chiar și la păgâni, și pentru toate faptele noastre, gândurile noastre sau se pârăsc sau se apără între sine. (Rom II. 14, 15).

Conștiința ne învață! Ea învață și pe cel neștiutor, ce trebuie să facă. Nimănui nu-i e permis a se scuza față de lume, mai puțin față de sine însuși și și mai puțin față de Dumnezeu, Atotștiutorul, pentru greșele comise, sub pretext că n'ar fi știut ce e drept sau ce e nedrept.

Conștiința ne învață! Pe ea nu o putem mitui; ea judecă drept. Dacă urmezi acestui simțământ al binelui, atunci nu vei rătăci nici când intenționat, nu vei comite nici când rele cu știrea ta și vei trăi cu tine însuți în mulțumire liniștită. Ascultă de vocea acestui învățător, chiar dacă sensualitatea ta ar striga cât de seducător în contra ei. Ascultă de acea voce cu deosebire în cazuri dubioase, când ai putea rătăci prin închinăciuni cu totul opuse, când poate avantajul tău nu s'ar putea menține fără nedreptate; când ai putea înființa lucruri mari, dacă egoismul tău s'ar învoi la o jertfă oarecare. Tu poate te gândești la răsbunare față de un om, care nu-ți voiește binele; conștiința ta îți vorbește: fi mai nobil decât el și fă-l să se rușineze, mizerabilul, prin maritimie! Poate poftă necuviincioasă îți încălesc simțurile tale. Conștiința ta îți strigă: nemernicule, vrei ca să arunci otrava păcatului în pieptul nevinovăției? Vrei ca și satana să nimicești un paradis? Poate vei râvni după avere străină, poate după o poziție cu vază, cari s'ar putea obține numai prin înșelăciune ușoară, conștiința ta îți strigă însă: stai, părăsește drumul apucat, care trebuie să te aducă la starea, ca tu însuți să te desprețuești pe tine.

Conștiința ne învață! *Ea ne învață cu seriozitate și dreptate.* Tu nu vei găsi noroc pe altă cale, decât când vei urmări sfaturile sale. Nu căută alte sfaturi; nu căută o ocolire, pentru a-ți putea satisface diferitelor înclinări

și dorințe, fără ca să cauzezi durere simțurilor tale drepte și cuviincioase, căci în cazul acesta tu judeci fals. Pe tine te seduce fapta rea și după spatele faptei rele e ascunsă deja căința, care te așteaptă. Conștiința nu se dimite la asemănări; tu crezi, că vei putea negocia cu ea; nu, omule slab, tu te înșeli, tu negociezi numai cu rușinea ta, căreia voești a te da prins.

Conștiința învață! Ea învață cu putere *dumnezească*. Ea spune: fă lucrul acesta și ocolește pe acela, căci acesta e drept, și fiindcă e drept să-l faci pe acesta, iar pe acela să-l întreleși; nu însă pentru aceea, fiindcă ai putea avea din acesta un avantaj sau ai putea seceră din acela rușine. Tu să faci cele bune și drepte, fără a lua în considerare altceva; să le faci și dacă nu-ți aduc folos vădit; să le faci chiar și dacă ți-ar aduce pagubă. Astfel îți vorbește conștiința, astfel — omule — însuși Isus Hristos. Căci dacă faci numai ceea ce ți aduce folos, îți vei lua plata ta (Mat. 6: 1, 2) și în cazul acesta ai fost numai prudent, nu și virtuos.

Conștiința admoniază! Celce este om — a greșit, și celce a greșit a simțit admonierea judecătorului său intern.

Deja ca copii la jocuri sau la alte acțiuni ale noastre simțeam un fel de groază, înainte de a săvârși o faptă nedreaptă din ușurătate sau în urma unor exemple seducătoare, ori apoi în urma propriilor noastre înclinări rele.

Cât de vehement îi bate hoțului inima, înainte de a-și întinde mâna spre avere străină; celuice jură strâmb — înainte de a încercă să tradeze din egoism sau răsbunare pe un prietin, pe o superioritate sau patria! Cât de serios îl admoniază conștiința, ca să abzică de

comiterea crimei, și anume din ce în ce mai serios, cu cât păcătosul se apropie de ținta sa!

Lupta omului, purtată cu el însuși, înainte de a face pasul decis spre fapte rele, lupta cu conștiința sa — e asemenea unei lupte a omului cu îngerul său cel bun, care vrea să-l țină pe loc, pentru a nu-l lăsa să cadă. Dar degeaba e seriozitatea mișcătoare a îngerului! Fapta rea se comite. Îngerul se retrage jeluitor și tace. Păcătosul se clatină din rușine în rușine, și tot mai trist, tot mai încet răsună vocea amenințătoare a solului dumnezeesc, care în fine se depărtează dela el.

Priviți la junele încă nestrucate: el vrea să comită prima înșelăciune! El vorbește, însă limba lui se poticnește. El merge, însă pașii lui sunt neegali și clătinători. Din toate mișcărilor lui e evidentă perplexitatea. El vrea să-și ridice ochii săi cătră voi, cu cari odată vă putea privi cu bucurie în față — însă el nu poate suporta privirea *dreptului*; el se teme, că veți observa neliniștea conștiinței lui. Aici se anunță conștiința admonietoare. E încă nehotărît favoritul de odinioară al binelui; el se rușinează, înroșind de însuși eul său nevrednic. El nu s'ar putea privi în oglindă, fără ca să se disguste. Tinere, ce până acum ai păstrat o inimă nepătată, și care cu inima aceasta umblai mândru și liber, așa încât bărbați și moșnegi te invidiau în stricăciunea lor, — și tu fică gingașă a părinților buni, — *ascultați de vocea binevoitoare a îngerului vostru celui bun*, pentruca nici când să nu vă părească! Purtați nevinovăția cea curată a copilăriei voastre nepătată prin lume și prin păcatele și moravurile stricate ale aceleia! Purtați-o nealterată și ca căpetenii ale familiilor voastre! *Făcând aceasta voi veți transporta ceriul copilăriei voastre în zilele bătrâneții adânci!*

Tinere, privește la desfrânatul cu nervii ruinați, care a desprețuit integritatea sănătății sale și care grăbește spre o groapă pretimpurie! Privește la neonestul, care în urma câștigării prin înșelăciune a unei averi mari, nu are nici o zi veselă, fiindcă de averea nedreaptă atârnă un blăstăm! Privește la ucigaș, care se duce clătinându-se, cu fața palidă, spre judecată, fiindcă prin o furie a omorât pe fratele său.

Și tu, fică, privește la fata desonorată, cum ea — rușinea rudeniilor sale — se consumă în năcazul ei, fiindcă a crezut cu prea multă ușurătate seducătorului ei lingușitor; privește la acea mamă, care e desprețuită de înșiși copiii săi, fiindcă a devenit prin sgârcenie, prin duritate, prin disordine în căsnicie — o greață pentru toată lumea! Toți acești nefericiți au simțit odată amenințările conștiinței, precum le simțiți și voi și cu toate acestea au avut cutezanța să le desprețuiască.

Conștiința pedepsește! Îngerul cel bun a părăsit pe om după pasul greșit; îngerul cel rău îl pândește cu torturile sale. În loc de bucurie, se furișează în inimă spaima. Niciodată n'a răsărit din neghină grâu curat, niciodată o faptă rea n'a tras consecvențe bune. Oarecari circumstanțe sau întâmplări, de cari tu nu te-ai temut de loc, o oară, despre care tu nici nu presupuneai, scoate rușinea ta la lumina zilei.

Dacă am putea observa pe câte un om în singurătatea sa, când stă țintuit de conștiința lui cea rea în chinuri; cum e părăsit de Dumnezeu și oameni și cum trebuie să se disconsidere însuși pe sine; cum își simte depravarea la privirea oricărui om drept; cum chiar numai un cuvânt, exprimat de alții în mod nevinovat, devine în inima sa o înțepătură de știlet, cum îl sparie

orice împrejurare din siguranța lui artificială — va trebui să recunoaștem: cu adevărat, mușcăturile de șarpe ale căinței cauzează mai multă durere, decât bine ne-a făcut orice avantajiu, orice bucurie și plăcere în oara păcătoasă.

Chinul conștiinței rele se amestecă în toate bucuriile noastre. Și dacă răufăcătorului îi succede a-și uita de sine în distracțiile zilei, gândul la nedreptatea sa se furișează noaptea ca o nălucă la patul său. El vrea să adoarmă, însă amintirea îl persecută în visuri grele. Diferite și mari pot fi suferințele oamenilor, însă numai una e cea mai grozavă dintre toate — e frica conștiinței! Ea urește lumina soarelui, care ar putea lumina o crimă, și se îngrozește de întunecimea nopții, în care se obicinuește a se furișă trădarea. Ea fuge de singurătatea, unde gândul la fapta rușinoasă comisă devine mai clar — și fuge de societate, pentru ca să nu-i devie trădătoare.

Neconținut tremură inima vinovată de momentul, care e cel din urmă al secretului său. Chinul fricei și al muștrărilor vecinice însă se urcă în fine așa de tare, încât păcătosul — pentru a se elibera de groaza iadului — aleargă ca să-și mărturisească însuși fapta sa. Câți uci-gași nu-și găseau liniște, până ce nu alergau la judecător, și-și descoperiau vinovăția lor! Câți înșelători, zăcând pe patul morții, nu puteau muri, până ce nu-și îndreptau faptele lor față de cei înșelați sau față de copiii acelora.

Aceasta e grozava putere a conștiinței. Ea poate fi pe un timp oarecare asurzită, nici când însă suprimată. Ea se trezește; și cu cât mai târziu, cu atât mai înfiorător. Păcătosul devine furtul căinței sale; el trebuie să culeagă fructele căinței lui, ale rușinei lui, fie chiar

numai la marginea groapei sale, unde desperează nemângăiat.

Conștiința în fine și remunerează! Ea remunerează atât de dumnezește, pe cât de îngrozitor răsbună ea virtutea părăsită.

Celce are o conștiință limpede, vede în toți oamenii, ce-i întâlnește, numai prieteni. El nu se ferește de nimenea; nu are a se teme de nimenea. El compătimizește pe cel păcătos, iubește pe cel drept și stă la dispoziția fiecăruia. Inima lui trăește în veselie vecinică. Nenorocirea, ce l-a surprins, o supoartă cu tărie bărbătească. Pe el îl întărește simțul: tu ai fost vrednic de o soarte mai bună și nu ai meritat suferințele tale; Dumnezeu însă e cu tine.

Priviți la nevinovăția persecutată: Cu mândria unei conștiințe curate, ea părăsește palatul plin de viții și-și alege bățul de cerșitor; cu o liniște dumnezeiască, ca odinioară Isus Hristos în grădina Gethsimani, zice ea cătră persecutătorii ei: «Eu sunt aceea, pe care o căutați!» O netrebnicie pământească nu o poate desonora, pacea ei cerească nu i-o poate smulge nici o întristare. Temnița i-se preface în plăcere și când e silită a se urcă pe eșafod, atunci ea își serbează triumful cel mai sublim; e o preamărire a ei; peste groapa ei plânge lumea viitoare.

Bărbatului, care poate lucra cu o conștiință limpede, i-se încred de o potrivă oameni din clasa înaltă, ca și din cea de jos. El stă independent; el e un prinț, deși numai în haină simplă. Căci cei ce-l cunosc, trebuie să-l și stimeze. Înaintea tronului și al scaunului de judecător el stă fără frică și surizând privește în ochiul nostru.

O conștiință curată și veselă e un ceriu în inima omului; ea împarte domnie peste cei răi; e un Dum-

nezeu apărător în lipsuri, o ancoră în furtună, e pentru muribund cea mai moale perină a morții.

Dumnezeule sfinte! Fă ca aceasta pace binefăcătoare a conștiinței curate să fie totdeauna proprietatea noastră; ca nici odată să nu roșim, nici înaintea noastră, nici înaintea Ta și nici înaintea altora pentru faptele noastre; ca nici odată să nu simțim în inimile noastre spaimile unei conștiințe rele și nici dintele șerpelui veninos al căinței; ca să rămânem nevinovați și curați, cu inimă copilărească în vârtejul vieții acesteia! Noi suntem cu adevărat slabi și ne simțim slăbiciunile noastre. Poate în urma ușurătății minții noastre vom face pași prea grăbiți; poate ne vom uita de noi și de voința ta sfântă în urma unei pasiuni clocotitoare. «Atunci o conștiință, fi tu păzitoarea virtuții, a nevinovăției și a liniștei noastre! Simțul dumnezeesc al adevărului, al nobilului să ne fie conducătorul, ca să nu fim nevrednici de noi și ca să nu decădem dela Dumnezeu, dela Tine, Isuse al nostru, prin a cărui cuvânt voim să ne sfințim».

Cum pot oare toate dulcelețurile, ce le procură o acțiune nepermisă, o dorință oprită, să nu păgubească pe om prin torturile unei groaze constante, prin o desprețuire de sine inevitabilă? Cum poate oare o plăcere trecătoare, gustată cu inima strânsă, înlocui sute de oare de căință?

Nu, Dumnezeul nostru, Tatăl nostru cel sfânt, nu degeaba ne-ai așezat în inimă pe judecătorul gândurilor, al cuvintelor și al faptelor noastre! *Vocea conștiinței e vocea Ta*; și oare să disconsiderăm noi aceasta voce? Nu, ci, decât să fim neascultători față de ea, mai bine să suportăm batjocurile lumii, sărăcie, foame și mizerie,

mai bine să suferim moartea, decât o singură vină, care ne desonorează fața de noi înșine.

Aceste simțiri, aceste hotărâri să nu cedeze nici odată altora locul lor din inimile noastre. Și atunci cu câtă bucurie vom primi fericirea vieții din însăși mâna lui Dumnezeu; cu câtă tărie vom pași în fața tuturor neplăcerilor; cu câtă speranță și mângăere vom închide la timpul său ochiul, spre a trece în viața, ce va să fie!

Gh. Henția.

Despre principiile unirii creștine și oarecari piedeci, ce le-a întâlnit.

Cuprinsul: A căută adevărul, a nu impune credințele cu sila, ci prin învățământ.

I.

«Drept aceea, vă rog pe voi, cu vrednicie să umblați după chemarea, cu care sunteți chemați; cu toată smerenia și blândețele, cu îndelungă răbdare, îngăduind unul altuia cu dragoste, nevoindu-vă a păzi unirea Duhului întru legătura păcii. Lăpădând minciuna, grațiți adevărul fiecare cu aproapele lui, căci suntem unul altuia mădulări».

(Sf. Pavel, Epistola către Efeseni IV, 1, 2, 3, 25).

Unirea întru Isus Hristos a întregii familii creștine nu va putea nici când să ia ființă, decât dacă membrii diferitelor Biserici se străduiesc să caute în mod sincer adevărul; e deci neapărat de lipsă, înainte de toate, să arătăm spiritul și simțemintele, cu cari e dator cineva să înceapă această operă măreață și sfântă.

Nu cu forța se pot impune oamenilor credințele religioase, ci cu învățătura, potrivit cu aceste cuvinte ale sfântului Pavel: «Cum vor crede, de care n'au auzit?

și cum vor auzi fără de propoveditor?» (Rom. X. 14.) Pentru a lucra în vederea sfintei Uniri a fiilor lui Dumnezeu, e deci de lipsă, ca toți frații acestei mari familii să înceapă a se dori după cunoașterea învățaturii adevărate a Invățătorului dumnezeiesc; e de lipsă să se desfacă de orice ideie preconcepută și nemotivată; să stingă în inimile lor toate simțămintele de reavoință, de ceartă și de ură, cari i-au despărțit până acum; trebuie, ca ei să fie aplicați de mai înainte, a-și face în mod reciproc toate concesiile posibile, drepte, legitime, și a nu lua ca regulă, decât adevărul.

Dumnezeu să ne ferească mai ales de a voi să imităm pilda fariseilor, cari la întrebarea Domnului Nostru: «Botezul lui Ioan din cer a fost, sau dela oameni?» cugetară întru sine astfel: «De vom zice, din cer, va zice: Pentruce dar n'ați crezut lui? iar de vom zice: dela oameni, tot norodul cu pietrii ne va ucide. Și au răspuns, că nu știu de unde» (Sfântul Luca XX, 4—7). Nu în felul acesta se cuvine învățăceilor lui Isus Hristos, să purceadă în cercetarea adevărului; aceasta ar însemna, a ninți pe Dumnezeu. Domnul, văzând reaua noastră credință, ne-ar repeți cuvintele, pe cari le-a zis cătră farisei: «Fățarnicilor, bine a prorocit pentru voi Isaia, zicând: Se apropie de mine norodul acesta cu gura lui și cu buzele mă cinstește, iar inima lui departe stă dela mine. Și înzadar mă cinstește, învățând învățaturi, porunci omenești» (Sf. Mat. XV, 7—9). Nu putem să exprimăm mai bine simțămintele, cari trebuie să ne însuflețească, întreprinzând opera glorioasă a unirii creștinilor, decât amintind în privința aceasta însăși cuvintele Domnului nostru și ale apostolilor săi.

Isus Hristos a zis: «Vă învățați dela mine, că sunt blând și smerit cu inima». (Sf. Mat. XI, 29). «Iar voi

să nu vă numiți: ravi, că unul este Invățătorul vostru, Hristos; iar voi toți frați sunteți. Nici să vă numiți: învățători, că unul este Invățătorul vostru, Hristos. (Sf. Mat. XXIII, 8, 10). «Căutați și vă păziți de aluatul Fariseilor și al Saducheilor» (Sf. Mat. XVI, 6). «Scoate întâiu bârna din ochiul tău, și atunci vei vedea să scoți ștercul care este în ochiul fratelui tău. Și ce mă chemați: Doamne, Doamne, și nu faceți cele ce vă zic?» (Sf. Luca, VI, 42, 46). «Cum puteți voi să credeți, slavă unul dela altul luând, și pe slava cea dela singur Dumnezeu nu o căutați?» (Sf. Ioan V, 44). «*De veți petrece voi întru cuvântul meu, cu adevărat ucenici ai mei sunteți; și veți cunoaște adevărul*». (Sf. Ioan VIII, 31, 32).

Iată acum ceace ne învață Sf. Pavel: «Că nu este în cuvânt împărăția lui Dumnezeu, ci întru putere». (I. Cor. IV, 20). «Deci cele ce sunt ale păcii, să le urmăm, și cele ce sunt spre zidirea unuia cătră altul». (Rom. XIV, 19). «Iar sfârșitul poruncii este dragostea din inimă curată, și din știință bună, și din credință nefățarnică: dela care unii rătăcind, s'au întors la cuvinte deșerte; vrând a fi învățători de lege; neînțelegând nici cele ce grăesc, nici pentru cele ce întăresc». (I. Tim. I, 5—7). «Arătând întru învățătură nesticare, cinste, nesticăciune; cuvânt sănătos fără de prihană; ca cel potrivit să se rușineze, neavând nimic a grăi rău de voi». (Tit. II, 7—8). «Nepărăsind adunarea noastră, precum au unii obiceiul; ci îndemnând unul pe altul». (Evrei X, 25). «Să nu fim măreți în deșert, unul pe altul întărâtând, unul altuia pismuind». (Gal. V, 26).

Să ascultăm mai ales cuvintele vrednice de amintit ale Sf. Iacob: «Frații mei, de aveți pismă amară și prigonire întru inimele voastre, nu vă lăudați, nici mințiți împotriva adevărului. Nu este înțelepciunea aceasta de

sus pogorîndu-se, ci este pământească, simţuală, drăcească. Pentrucă unde este pismă şi prigonire, acolo este neaşezare şi tot lucrul rău. Iar înţelepciunea cea de sus întăiu este curată, apoi făcătoare de pace, blândă, plecată, plină de milă şi de roduri bune, *fără de judecată* şi *nefăţarnică*. Iar roada dreptăţii cu pace se seamănă celor ce fac pace». (III, 14—18). «De unde sunt războaie şi sfezi între voi? au nu de aici, din desmierdările voastre care se oştesc întru mădulările voastre? Poftiţi şi nu aveţi; vă sfădiţi şi faceţi războaie, şi nu aveţi, pentrucă nu cereţi, cereţi şi nu luaţi, pentrucă *rău* cereţi, ca întru desmierdările voastre să cheltuiţi. Domnul celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriţi le dă har. *Apropiati-vă de Dumnezeu, şi se va apropià de voi*». (IV, 1, 2, 3, 6, 8).

Acestea sunt simţămintele şi principiile, cari trebuie să conducă pe prietini unirii, dacă intenţiile lor sunt curate de orice interes personal, şi dacă ei vreau cu adevărat să se supuie adevărului. Ar putea oare să aibă cineva, numai ce e drept, o adevărată dorinţă după unire, dacă ar păstră intenţia ascunsă de a se înşelă în mod mutual, de a stărui în părerile sale, refuzând orice lămurire, de a nu se gândi decât la mulţămirea amorului propriu şi a ambiţiei sale; de a-şi înfundă urechea la glasul Domnului? Acelora, cari ar avea simţăminte într'atâta de necreştineşti, noi ne-am mulţumi să le aducem aminte de aceste cuvinte ale Sf. Pavel: «Nu vă amăgiţi, Dumnezeu nu se batjocoreşte». (Gal., VI. 7).

Poate-că, acestor rele simţăminte, pe cari le combatem, trebuie să se atribuie puţinul succes, ce l-au avut până astăzi toate încercările de apropiere dintre Bisericile creştine. Intr'adevăr, dacă reflectează omul cât de puţin asupra acestui fapt, se va convinge, că

obstacolele vin mai ales din trei izvoare, pe cari e bine să le indicăm dela începutul lucrărilor noastre.

Întâiu, lumea n'a căutat să înțeleagă cum se cade înțelesul adevărat al doctrinei din Evanghelie, cu ajutorul unui studiu sincer și serios *al totalității învățăturii sale*; dimpotrivă, s'a stăruit adeseori să se scoată din Scripturi oarecari texte izolate, pe cari cu multă îngrijire le separau chiar și de context, care singur putea să le arete înțelesul și valoarea. Sprijinită pe un înțeles incomplet și eronat, lumea se îndărătnicea a vedea în acesta ideea, pe care avea tot interesul să o susțină, neținând nici o seamă de nenumăratele locuri din Sfintele Scripturi, cari îi erau opuse. Se întâmplă în chipul acesta, că, în loc să se caute a se statorî credințele religioase după înțelesul precis al Scripturii, lumea se îndeletnicea cu potrivirea oare căror cuvinte ale Evangheliei, cu opiniunea, pe care avea pretenția să o impună drept o dogmă descoperită.

E imposibil să nu recunoască cineva partea defectuoasă, ce o are un astfel de procedeu. Pe calea aceasta nu se putea ajunge, decât la descoperirea alor o mie de contradicții în sfintele Scripturi, numai cât cuvântul lui Dumnezeu nu cuprinde atari contradicții, și cu tot dreptul a zis Sf. Pavel: «Isus Hristos cel propoveduit întru voi prin voi, n'a fost așa și nu, ci așa întru el a fost». (2 Cor., I, 19). Nu cutare sau cutare loc din Scriptură, poate fi în contradicție cu adevărul *unul și vecinic*, din cuvântul divin; ci modalitatea de a le interpreta a produs aceste contradicții. «Slova omoară, zice sf. Pavel, iar Duhul face viu». (2 Cor. III. 6). Dacă în loc să se fi muncit la iscodirea de contradicții în cuvântul lui D-zeu, s'ar fi îngrijit, prin examinarea comparativă a textelor, a descoperi în el ar-

monia, Dumnezeu ar fi răsplătit această lucrare plină de evlavie prin lumină mai bogată și lumea ar fi putut vedea Biserica strălucind de splendoarea unității sale.

Al doilea obstacol, pe care l'a întâlnit unirea Bisericilor este confuzia, ce-a făcut-o lumea neîntrerupt între cestiunile fundamentale, cari aparțin la credință, la morală, sau la constituția esențială a Bisericii, și materiile de un ordin diferit, cum este forma cultului și ceea ce se ține de practicile și obiceiurile locale. Totdeauna s'a amestecat *fondul* cu *forma*; cestiunile principale cu amănuntele; principiile cu aplicarea lor; revelațiunea dumnezeiască cu înstituțiile omenești; legile morale cu legile disciplinare; *unitatea* cu *uniformitatea*. Acest lucru constituie o mare greșală, de o însemnătate nemărginită.

La cele două cauze de despărțire, ce le-am arătat, trebuie să adaogem puțină importanță, ce s'a dat în cele mai multe dintre Biserici, *înțelesului catolic* al Sfințelor Scripturi. Vrând fiecare să interpreteze cuvântul lui Dumnezeu în felul său, a rezultat de aci cu necesitate că acest cuvânt, în loc să fie temelia unirii dintre creștini, ajunsese un izvor de dispute. Unele Biserici creștine au respins *înțelesul catolic*, sau tradițiunea într'un mod prea absolut; altele au produs pretexte pe seama unor atacuri, al căror obiect a fost această tradițiune universală a bisericilor apostolice.

Intr'un articol următor, ne vom sili să restabilim cheștiunea, tratându-o în adevăratul ei înțeles, sprijinindu-ne mai ales pe Sfintele cărți ale Testamentului Nou.

După Sergie Sonschkoff.

Ilie Beleană.

Un creștin: † Virgil Onițiu.

«Fericit bărbatul a cărui tărie este în
Tine.... Trecând prin valea plângerii, în
izvor o preface». *Ps. 83, 6-7.*

La directorul Virgil Onițiu mă obicinuise să mă
cuget întotdeauna ca la un *bun creștin*. N'am avut fe-
ricirea să-l cunosc din apropiere, dar cine i-a observat
și numai dela distanță lucrările, a putut descoperi în-
tr'ânsul acea armonie și acea categorică voință spre
bine, care este proprie omului cu sufletul concentrat
prin limpezi și adânc simțite principii de viață.

Din activitatea lui ca dascăl strălucesc, ca stele
călăuzitoare, îndeosebi două credințe: credința în adevăr
și credința în suflet. Aceste două credințe dau îndrep-
tățire lucrării educatoare, iar celor chemați să o înde-
plinească le dau avânt și însuflețire.

Directorul Virgil Onițiu le avea pe amândouă, ca
puțini alții. Dascăl luminat ce era, el credea înainte de
toate în demnitatea și puterea creatoare a *adevărului
culturii naționale*, din propagarea căruia își făcuse che-
stie de apostolat. Crescut aproape numai în școli străine,
cultura națională, ce i-a fost sădită în suflet din casa
părintească, a trebuit să și-o sporească printr'o muncă
sistematică izvorită din îndemnuri proprii și să și-o afirme
în luptă continuă cu influințele externe. Aceste împre-
jurări de desvoltare l-au făcut să-și identifice întreaga
sa ființă cu adevărul culturii naționale. Astfel a întrunit
el acel superior criteriu al adevăratului apostol, care
constă întru a-ți contopi sufletul cu învățătura ce o pro-
pagi.

Directorul Virgil Onițiu avea și a doua însușire
necesară unui bun educator: *el credea în suflet*, în pu-

terea internă a fiecărui suflet, a fiecărei vieți tinere. Cu adevărată dragoste părintească primea pe fiii poporului nostru cari alergau la izvoarele de cultură românească ale liceului dela Brașov, condus de dânsul cu înțelepciune și devotament. Zi de-zi picură în sufletele lor îndrumările vieții celei bune și nu cunoștea oboseală pânăce, învingând cu răbdare nepăsarea și inerția, unde le întâlnea în cale, reușea să pună față în față spiritul și adevărul ca pe doi prieteni nedespărțiți. El era convins că fiecare suflet tinăr poartă în sine măcar pentru ceva un interes, pe care atingându-l cu magnetul adevărului, poți trezi o viață sufletească. Aceasta înseamnă a avea încredere în sufletele tinere, în firea lor susceptibilă pentru adevăr. Din grăunțele de muștar ce l-ai sămănat pe acest ogor primitiv, ai nădejdea să vezi răsărind și crescând pomul culturii, care rodește totdeauna pentru mulți. Această nădejde e semnul profetic, care arată spre viitor, a dascălului conștiu de chemarea sa.

Un astfel de dascăl, cu credință în misiunea ce-o avea, a fost directorul Virgil Onișiu. Iar credința aceasta ș-o alimentă din izvoarele curate ale *idealismului creștin*, ce-i încălzea sufletul. De aici se inspira în lucrările sale. Seninătatea, demnitatea, devotamentul și celelalte însușiri ce-l împodobeau, erau totatătea raze cari izvorau dintr'o armonie internă, pe care ș'a câștigat-o printr'o continuă educație de sine însuși, așezată pe temelia concepțiilor creștine despre rosturile vieții.

Virgil Onișiu a fost un frumos caracter de creștin!

Din această comoară a împărțit îmbelșugate daruri de lumină ca director, ca învățător și educator al tinerimii, ca membru în corporațiunile noastre bisericesti și în societățile culturale-naționale, ca scriitor și ca tot ce a însemnat el pentru cultura românească. Pierderea lui

e simțită cu adânci regrete din partea neamului întreg, mai ales în aceste vremuri grele, cari ni-au grămădit multă durere în suflete și în vârtejul năpraznic al cărora aveam mare trebuință de ajutorul lui. Chemat la sine de cel Atotputernic, ale cărui judecăți nu le putem pătrunde cu mintea noastră, el s'a dus să primească cununa vieții — dar munca lui va rămâne între noi ca un izvor din care vor bea ceice însetoșază după apa cea vie a culturii. Și precum peregrinii din legea veche, apropiindu-se de «curțile Domnului» după cari se doreau inimile lor, fericiau pe bărbatul care în locurile sterpe și dogorite de arșița soarelui, prin cari au trecut, a lăsat un izvor cu apă înviorătoare — așa și noi, peregrini spre un viitor mai bun, în fața mormântului proaspăt al directorului Virgil Onițiu, pătrunși de recunoștință pentru munca lui, exclamăm cu psalmistul: «Fericit bărbatul a cărui tărie este în Tine... Trecând prin valea plângerii, în izvor o preface!»

Dr. Nicolae Bălan.

Pilde și asemănări.

† **Izvoare deschise.** În decursul asedierii Sevastopolului o granată rusească a căzut pe un deal din apropierea orașului și pe locul unde a căzut, s'a deschis un izvor. Din izvor curgea un mic pârăiaș pe potecul ce ducea în vale și din acel pârăiaș și-au potolit setea toți ostașii, cari au luptat la acel loc, până ce a căzut orașul. În loc să fi adus moarte, granata dușmană a adus celor oboșiți și însetați răcorire.

Așa să împlinesc adeseori, chiar fără să ne dăm noi seamă, cuvintele lui Iosif din legea veche: «Voi ați sfătuit împotriva mea rele, iar Dumnezeu a sfătuit pentru mine bune». (I Moisi 50, 20). Adeseori dă Dumnezeu direcție favorabilă și sfârșit bun loviturilor, prin cari dușmanii noștri voesc să ne cauzeze rele.

† **O vorbă bună la timp potrivit!** În decursul unei lungi călătorii pe mare, un bun creștin, urându-se să stea tot în cabină, a eșit pe podul corabiei. Cum stătea aici dus pe gânduri, din întâmplare i-a căzut din mână o carte tocmai în apropierea căpitanului corabiei. Căpitanul — un om foarte onest, dar necredincios — ridică cartea de jos și cu o expresie de amabilitate o dădu călătorului care o scăpase. Acesta mulțumi călduros și adause: «Eu prețuesc această carte mai mult decât orice am cu mine și mi-ar fi părut foarte rău dacă o scăpam în mare».

«Ce carte e aceea?» — întrebă căpitanul.

«Această carte» — răspunse călătorul — «e compasul meu harta (mapa) mea. D-ta ai harta și compasul d-tale, după care te orientezi în cârmuirea corabiei; în locul lor eu am această carte, sfânta Scriptură, după care îmi cârmuesc vieața. D-le căpitan, îți doresc să fi așa de sigur în găsierea drumului pe mare, pe cât de sigur sunt eu ce cărare să apuc, când mă las călăuzit de această carte» — adause zimbînd călătorul, apoi se depărtă.

După un timp oarecare căpitanul însuși cercetă pe prietenosul călător și-i spuse că săgeata care se părea aruncată în vânt, a lovit tocmai la țintă.

«Dacă ai fi încercat» — zise căpitanul — «să-mi ții o predică lungă despre credință, ți-aș fi răspuns aspru să mă lași în pace; dar puținele cuvinte ce mi le-ai spus și potriveala cu care mi le-ai spus au făcut, adâncă impresie asupra mea. Acum sunt fericit ați putea comunica, că mi-am luat și eu compasul d-tale.

*

† **Cele mai prețioase odoare.** În veacul al patrulea trăia în Alexandria o femeie creștină foarte bogată. Ea ducea o vieață curată și era iubitoare de învățătura cea dumnezeiască; avea însă totuși o scădere, care-i cam întunecă oglinda vieții sale creștinești: era sgârcită din cale afară, încât nu dădea nici o lețcae pentru scopuri de binefacere.

Preotul Macarie din Alexandria, care era duhovnicul ei, voia să o scape din ghiarale sgârceniei. Într'o zi el veni la dânsa și-i zise: «Am o ocazie foarte bună de-a cumpăra o colecție de hiacinte și smaragde (două feluri de pietri prețioase)

cu 500 de zloți. Fiecare din acele pietri face mai mult decât suma aceasta. De vrei să le cumperi, am să-ți prezint pe posesorul lor».

Femeia cea sgârcită nu mai știa ce să facă de bucurie, cugetându-se la câștigul mare ce-l va face. Îndată dădu preotului suma trebuincioasă și-l rugă să cumpere pietrile, fără să spună cuiva despre ele. Macarie luă banii și-i întrebuiță pentru institutul de îngrijire al săracilor pe care-l conducea el.

Trecea o zi după alta și mereu creștea și neastâmpărul femeii de-a vedea odată pietrile cele prețioase. Dar Macarie tot nu venea cu ele, până ce, în cele din urmă, sgârcita perzându-și răbdarea, l-a întrebat în biserică: «Părinte, ce-i cu pietrile cele prețioase?» Preotul îi răspunse: «În ziua în care mi-ai dat banii le-am și cumpărat. După biserică vină la mine acasă și le vezi».

După ce s'a isprăvit slujba, Macarie a dus-o în locuința sa, într'o sală în care zăceau femeile cele bolnave și neputincioase. Deschizând ușa salei, zise: «Iată, aici sunt hiacintele, iar jos, dacă vrei să le vezi, sunt smaragdele. Dacă însă nu-ți convin, am să-ți dau înapoi cei 500 de zloți, ce mi ai dat. Înțelegând situația în care se găseă, femeia cea sgârcită răspunse: «Cât de mult trebuie să mă rușinez, că numai prin amăgire am fost adusă să fac ceeace eram datoare să fac din iubire cătră Dumnezeu». Apoi mulțami preotului pentru învățatura ce i-a dat-o și-i promise că se va lăpădă de păcatul sgârceniei.

Într'adevăr, cel mai scump odor al omului e sufletul. De aceea jertfa cea mai mare ce suntem datori să o aducem e jertfa pentru mântuirea sufletului nostru și a semenilor noștri. Căci «ce ar folosi omului de ar dobândi lumea toată și și-ar pierde sufletul său?»

*

† **Mergi în jos?** Nici când nu încetă a-ți face rugăciunile. Dacă cândva a-i începe să te plictisești la rugăciune, aceasta să-ți fie cu un motiv mai mult pentru a te rugă. Nimenea nu are mai mare lipsă să se roage, decât acela, care nu-și face rugăciunile cu plăcere. Unul ca acesta e pe calea degenerării sufletești. Căci când inima e nepăsătoare față de rugăciune, acesta

e un semn de lăncezire și îmbolnăvire sufletească. Când cineva se obosește respirând, nu mai e departe de moarte. Când cineva se obosește la rugăciune, să știm, că respectivul e pe drum spre moartea sufletului.

Cineva ar putea zice: Eu m'am rugat destul în viață, acum pot să-mi fac lucrul mai ușor. Nu de mult am văzut un om alergând cu bicicleta, dar își luase picioarele de pe pedale și nu o mai mână. El mergea în jos! Dacă ar fi avut să facă drumul în sus, nu și-ar fi pus picioarele la hodină. Să știi deci, iubite cetitorule, că, dacă-ți pui sufletul la hodină și nu mai faci nimic pentru el, ba astupi și acel izvor de întărire sufletească care este rugăciunea, atunci *mergi în jos!*

*

† **Proba cu apă.** Un giuvaergiu susține că proba cu apă e una din cele mai sigure ce se pot face pentru diamante. El zice: «Un diamant imitat nu strălucește nici când așa de puternic ca unul veritabil. Dacă nu ești inițiat în lucrul acesta, ca să observi ușor deosebirea, pune diamantele în apă. Diamantul imitat își pierde strălucirea, pe când cel veritabil strălucește și în apă. Punând deci în apă un diamant veritabil lângă unul imitat, observi imediat deosebirea, chiar dacă n'ai practică îndelungată în această specialitate».

Până ce le merge bine mulți oameni par a fi siguri de credința lor, dar îndată ce sunt copleșiți de valurile năcazurilor, credința lor își pierde focul și strălucirea ce se pareă că o avea mai înainte. În asemenea cazuri credința creștinilor celor încercați strălucește ca diamantul cel veritabil. Prin urmare nu în bine, ci în năcazuri și strâmtorări se pot cunoaște creștinii cei veritabili.

*

† **Du-te la locul tău!** «*Mergi în casa ta la ai tăi*». Marcu 5,19. Împăratul unei țări din vechime, săturându-se de domnie, se purtă cu gândul să-și deie abdicarea și să se retragă într'o mănăstire. Călăuzit de acest gând s'a dus într'o mănăstire și a intrat în vorbă cu igumenul asupra planului ce-l avea. Igumenul i-a citit regulele vieții mănăstirești, apoi l-a întrebat dacă vrea să le urmeze întocmai cu toată supunerea.

«Da!» răspunse împăratul.

Igumenul l-a întrebat atunci de se va supune la toate poruncile superiorilor lui și le va împlini.

Și la aceasta s-a prins împăratul.

«Bine» — zise igumenul — «acum ascultă cea dintâi poruncă ce ți-o dau: du-te la locul tău, unde te-a așezat Dumnezeu, și-ți îplinește datorințele cu dreptate».

Intr'adevăr nu există loc unde am putea fi mai folositori, decât acolo unde ne-a așezat Dumnezeu în viață, și nu există un alt lucru pe care săvârșindu-l l-am preamări pe Dumnezeu mai mult, decât acela, pe care ni-l'a încredințat El.

*

† **Cea mai bună meserie.** «*Fiește-carele în care chemare este chemat, întru aceia să rămâie*». I. Cor. 7, 20.

La Veniamin Franklin, cunoscut pentru marele său caracter moral, a venit într'o zi un meseriaș și i-s'a plâns că nu e deloc mulțumit cu meseria lui. Întrebându-l Franklin, de ce nu e mulțumit, a primit răspunsul că meseria nu-i aduce destule parale, că e foarte obositoare și că nu e împreună cu destulă vază între oameni.

Franklin i-a răspuns: «Meseria ta zici că nu-ți aduce destule parale, de aici se vede că ești un materialist; zici apoi că e obositoare, de aici se vede că ești leneș; în fine zici că nu e cu vază înaintea oamenilor, de aici se vede că ești fudul. Iată cum ți-ai găsit meseria cea mai bună pentru tine, căci ea este în stare să te elibereze de trei mari scăderi ce le ai».

Meseriașul s'a îndepărtat rușinat dela Franklin. Punându-se pe lucru, s'a convins în scurt timp că Franklin i-a spus numai adevărul.

*

† **Temelia cea sigură.** Când sf. *Ioan Gură de aur* († 401) a fost trimis în exil, poporul din Constantinopol se revoltase în contra exilatorilor lui. Atunci sfântul părinte a rostit către popor frumoasele și încurajatoarele cuvinte: «Lăsați marea să se înfurie! Stânca pe care stăm noi, nu va putea-o clăti din loc. Lăsați să se ridice val după val, căci corabia lui Hristos (biserica) nu se va cufundă!»

N. B.

MIȘCAREA LITERARĂ.

† **Elemente de Catihetică sau metodică religiunii** de *Dr. Petru Barbu*. Arad 1915. Prețul 3 cor.

Autorul a văzut trebuința retipăririi în a doua ediție a cărții, care de sigur aduce un însemnat ajutor și prețioase îndrumări catehetului, preot ori învățător, la predarea religiunii în școala poporală. Și pentru studiul religiunii, ca și pentru celelalte obiecte de învățământ avem destule manuale, de autori diferiți, răul este însă, că toate aceste manuale au un cusur ori altul, pentru care cu greu pot fi întrebuințate cu deplin folos și cu ușurință. Unele, mai vechi, au o limbă improprie manualelor de școală poporală, altora le lipsește un sistem bine precizat, ori folosind la clase deosebite cărți de autori diferiți nu mai este legătura firească, sistemul, care să rotunzească materialul de învățământ într'un întreg unitar, și cele mai multe păcătuiesc contra principiilor pedagogice, recunoscute ca cele mai prielnice instrucției și educației. Intre manualele, pe cari le-am conzultat la predarea religiunii elevilor de școală poporală, au de sigur o superioritate incontestabilă manualele păr. Dr. Barbu, fiind mai aproape de cerințele pedagogice. Mai au favorul, că autorul lor le-a însoțit cu o *metodică* și le vine într'ajutor și cu preparațiuni alcătuite de Petru Bizerea, fapt, care ușurează nespus munca catehetului.

Metodica religiunii, sau catehetica păr. Dr. Barbu, care după 10 ani apare în a doua ediție neschimbată, în afară doară de notele subliniare, este redarea în tipar a prelegerilor ținute la seminarul teologic-pedagogic din Caransebeș. În introducere se ocupă de problema școlii poporale, de religiune ca obiect de învățământ și ca mijloc de educațiune în școală, de scopul religiunii în școalele poporale și pe urmă cu noțiunea, obiectul și împărțirea catiheticeii.

Urmează apoi expuneri, aș putea zice scurte, dar clare asupra materiei de religiune. Observarea naturei din punct de vedere religios-moral ducă la adevierea cuvântului Scripturii «Cele nevăzute ale lui Dumnezeu... din fapte fiind cunoscute se văd»... fi gând adevărul că studiul naturei, făcut cu înțelegere

și înțelepciune duce la adevărata cunoaștere de Dumnezeu și e un factor însemnat în serviciul adevăratei religiosități și moralități. De aceea și cel mai mare dascăl al lumii, Mântuitorul însuși în propoveduirea învățăturilor mântuitoare se provoacă la natură, ca factor al religiosității (Mat. 6, 26—30).

Vieța familiară și școlară ca materie de religie e de sigur un mai însemnat factor hotărîtor al religiosității. Aici se dau îndrumări cum să fie casa părintească, ca cea dintâiu chemată să deștepte și desvoalte în copil ideile religioase-morale; cum să urmeze părinții la creșterea copiilor, arătându-se defectele, de cari sufăr uneori și casele cele mai bune. Se arată influința școlii asupra vieții familiare, și mai de aproape școala ca factor al educațiunii prin personalitatea catehetului, ale cărui convingeri ilustrate și prin faptele vieții sale, constituiesc pentru elevi un mai puternic factor de educație, decât însuși învățământul ce li se predă.

Urmează apoi expunerea principiilor referitoare la alegerea materiei religiunii, cum se află depusă prin cărți. Aceasta se împarte în materia principală, în materia abstractă de învățământ și materia practică-edificatoare. Materia principală o alcătuiesc pentru începători istorioarele simple religioase-morale și momente din viața lui Isus, îndeosebi în legătură cu sărbătorile. De sigur e corect punctul de vedere contrar poveștilor — deși sunt luate și în planul de învățământ — ca unele ce trec peste puterea de înțelegere a copilului de 6 ani, cu toată fantazia ce-i stăpânește vârsta, dar mai au aceste povești defecte, absolut neadmise din punctul de vedere al religiosității, când bunăoară prezintă pe Sf. Petru, paznic al raiului, ca un răutăcios, care chinue pe nedreptul, ori pe Sf. Vineri înzestrată cu putere supranaturală, ca a lui Dumnezeu însuși. Pentru anii următori de școală se ia Istoria biblică și cea bisericească; se arată cum și de unde pot fi alese materiile acestea, de ce să ne ferim și ce să folosim din vastul cuprins al Bibliei, al tradiției și istoriei bisericești, ca să nu facem știință de istorie, ci să dăm numai pilde de educație. În acest scop se grupează și specifică materialul din istoria biblică, ca și din istoria universală și națională. În urmă se dau îndrumări cu privire la propunerea materialului după metoda treptelor formale.

Toate bune, dar trebuie să aibă o școală excepțional de favorabile împrejurări, ca cineva să poată exhausta materialul prescris în planul de învățământ, căutând să expună fiecare unitate metodică după treptele formale. Imi pare aceaș imposibilitate ca și predica sistematică, după toate regulele omiletice, până când serviciul divin și împrejurările de viață ale preoțimii dela sate sunt cele de azi. — În acest punct nu am posibilitatea a mă exprima acum și asupra «preparațiilor» făcute la materialul de religiune după cărțile păr. Dr. Barbu.

Sub materia abstractă se cuprind învățăturile religioase-morale, scoase din materia istorică, pentru fixarea cărora asemenea se dau principiile ce trebuesc ținute în vedere, mai adăugându-se felul cum se face învățământul despre misterii, dogme, taine, — la a căror cunoștință nu putem ajunge prin observarea naturei și nici nu pot fi scoase din istorioare și a căror propunere se poate întemeia numai pe enunțarea autoritară, care trebuie crezută, fiindcă instructorul, ca cea mai mare autoritate pentru elevi, o spune, — luând pildă dela Mântuitorul, care vorbind de misterii, nu căută o explicare rațională, fiind mai presus de mintea omenească, ci adaugeă «credeți mie... iară de nu, credeți pentru lucrurile acestea»... adecă pentru viața ce o duc și pentru minunile ce săvârșesc. Misteriile se propun în școală la intervale mai mari și în legătură cu fapte istorice ori cu alte învățături accesibile minții. Gruparea și sistemizarea materiei abstracte, dobândite în cursul anilor de școală, se face prin catehism, asupra căruia asemenea se dau îndrumări, cum să fie alcătuit și cum să se propună. În sfârșit învățatura de viețuire în sânul bisericei ort. rom. a credincioșilor ei, se cuprinde în sistem în Statutul organic din care pe popor îl privește în deosebi Capitolul I. despre «parohie».

Până aci a fost vorba de partea teoretică a religiunii, a cărei cunoaștere încă nu formează pe omul religios-moral și pe creștinul luminat, dacă învățatura nu e și practică. Școlarii să nu rămână simpli privitori ai faptelor altora, ci înșiși să între în lucrare, conformându-se în faptă învățaturei, ce și-au însușit: înșiși rugându-se, mergând la biserică, împărtășindu-se cu sf. taine, ferindu-se de drepturile ce le dă biserica și împlinindu-și datorințele cătră aceia. Aici locul de frunte îl ocupă

cultul dumnezeesc, ale cărui forme esențiale: rugăciunea, cântarea bisericească și cetiri biblice, apoi formele accidentale: îndreptarea cătră răsărit, semnul crucii, plecarea capului, îngenuncherea etc. dimpreună cu recerințele și condițiunile pentru executarea rânduelilor liturgice și explicarea acestora, vieața bisericească și împărtășirea cu sf. taine, formează materia practică edificătoare și deci material de religiune în școala poporală. Asupra fiecărei chestiuni se dau indigitări, întrucât are îndreptărire la învățământ în școala poporală.

De încheiere se grupează în 12 părți rugăciunile și cântările bisericești, urmând a se propune în școala de 6 ani în 12 semestre.

Acest cuprins al cărții schițat aci, lămurește indeajuns folosul ce-l poate aduce catehetului studiarea ei, prin ce se câștigă un prețios povățuitor în slujba noastră de educatori ai copiilor, ca ei să devină cu timpul creștini buni, oameni vrednici, membrii folositori bisericii, trăind o vieață tihniă aici pe pământ și dobândind mântuire dincolo de această lume.

*

† **Părți alese din Biblie.** Din frământarea nu tocmai laudabilă, ce s'a văzut în jurul «Micii Biblii» în Țara Românească, se pare, că noi ne-am ales cu un bun îndemn, al cărui traducere în faptă este editarea unor părți alese din Biblie, pentruca într'un fel de carte potrivită, Biblia să poată ajunge în mâna mulțimii. Nu este gândul meu să arăt întrucât a succes ideea editării unei Biblii pentru popor, nici aceea dacă poate susține comparația cu alte ediții de felul acesta la noi, ori la alte neamuri, nici să stabilesc, dacă au fost alese în adevăr părțile cele mai potrivite ca fond și frumseță, ori dacă alte părți puteau fi lăsate; nici aceia nu cercetez, întrucât se putea face o revizuire a textelor, ca traducere după original și ca limbă cu expresiuni improprii... Ținând seamă de împrejurările, între cari s'a alcătuit această Biblie mică, poate nici nu va avea îndreptățirea învinuirilor de natura aceasta. Mă mulțănesc să exprim recunoștința noastră, a preoțimii, și bucuria mulțimii însetate după cuvântul Domnului în pustiul vieții de acum, acelora, cari au avut gândul bun și nu au pregetat osteneala, ca să ne pună în mână cartea, de care mai mult acum, ca oricând eră lipsă.

Faptul, că o avem, ne pune însă în față a 2 probleme: cum să se răspândească și cum să o facem să fie înțeleasă? Altădată vorbind despre «Mica Biblie» apărută în Țară, — pe care superioritatea noastră bisericească pripit a osândit-o, fără să aibă curagiul a-și retrage osânda nici măcar atunci când cartea oficial a fost recunoscută și de Sf. Sinod al României, — stăruiam ca în cadrul cercurilor religioase să se facă propaganda trebuincioasă, pentru răspândirea aceleia. Azi ne lipsește posibilitatea întrunirilor, căci până și slujbe în biserică, ținute în sobor de mai mulți preoți, sunt oprite, ori supravegiate. Trebuie deci să ne gândim la alte căi. Pe lângă propaganda între credincioși, pe care nu o va întrelăsa nici unul dintre preoți, procurând înșiși mai multe exemplare, ori chiar pe bani ai bisericei, cari vor fi restituiți după vânzarea exemplarelor, mă restrâng să semnalez mijlocul de răspândire prin școlari. Fiecare școlar începând din cl. II. (unde sunt frați ajunge unuia) să fie obligat de învățător, — dacă nu s'ar obligă chiar prin un circular consistorial, — să-și procure Biblia mică, pentru a o avea la cetirile biblice din oarele de religiune. Școlarii deci s'ar deda la cetirea Bibliei, ar fi introduși în frumsețile expresiunilor și în poezia senină a Bibliei, ce nu se pot redă de un povestitor, fie oricât de iscusit. În casa, unde școlarul duce cu sine Biblia, vor găsi prilej și părinții să cetească în aceea, fie că simt înșiși trebuința, fie că ar ajuta copilului lor să învețe și să înțeleagă.

Deodată cu răspândirea Bibliei, nu socotesc de mai puțină importanță modul cum să o facem să fie înțeleasă, atât ca fond, cât și ca frumseță, deci o egală însemnătate atribuesc tâlcuirii părților alese, ce ni s'au pus la îndemână. Și aceasta atât pentru noi preoții, cât și pentru popor. Pentru noi, fiindcă nici unul nu se va crede destul de iscusit în cuvântul Scripturii, iară pentru popor numai atunci va fi adevărată hrană a sufletului, dacă va fi în deajuns și bine pregătită. Fără să fie însoțită Biblia de o explicare și tâlcuire clară, cu scopul bine precizat de a face pe temeiul ei educația mulțimii, va rămâne o lectură frumoasă, uneori plăcută, dar cu greu va pătrunde în suflete, ca să lucreze acolo lucrul mântuirii, să dea întărire în primejdii, să aducă mângăere în năcazuri.

Tâlcuirii revine îndatorirea de a spulberă oarecari nedumeriri, ce s'ar ivi în mintea cetitorului. Ne trebuie deci o ex-

plicare, care să nu desconsidere punerea în acord a cuvântului Biblic cu rezultatele științei, așa ca aceia să fie o popularizare a științei biblice. Partea religioasă și morală va forma de sigur partea de forță a tâlcului, folosind pildele și faptele personagiilor, ca și a lucrărilor dumnezeiești, cari nu sunt cuprinse între «părțile alese», de o parte pentru a întregi povestirile ce se dau, a înfățișa împrejurările, din cari a pornit îndemnul, ce se vede lucrând într'o povestire ori altă, iară de altă parte a încheia unitatea cărții, care lipsește când se dau numai fragmente. Și tot asemenea tâlcuirea va lumina locurile greu de înțeles.

N'am avut gândul să spun aci, ceea ce trebuie să fie o bună tâlcuire, ci am voit numai să semnalez îndatorirea de a ne preocupă pe toți aceia, cari ar putea contribui cu ceva la promovarea acestui lucru trebuitor.

Și până se va ivi omul pregătit să dea o tâlcuire unitară, ar fi bine ca fiecare dintre preoții mai pricepuți, să prindă a-și răsfoi însemnările de până aci, să caute orientări nouă și grupându-și cunoștințele în jurul câte unei părți din «Biblia mică», să le publice venind prin aceasta în ajutorul tuturor acelorora, cari se ocupă cu tâlcul altor părți. Două condiții aș dori să mai amintesc: limba să fie aceea înțeleasă de popor, iară în enararea unor părți ale Scripturii, cari nu se cuprind în «Biblia mică», să se păstreze pe cât posibil cuvântul biblic.

Aceste încercări ale multora, revăzute la vreme, ar putea fi strânse în broșură și puse la îndemâna tuturor spre folos, având noi mângâierea că, oricât de fără pretenții, am adus și noi câte o părticică la măreața clădire a împărăției lui Dumnezeu între oameni.

Preot. P. M.

*

† **Viorica**, prelucrare de pr. N. Runceanu. Prețul 20 bani. În fascicolul trecut al revistei noastre adusesem informația, că la București s'a înființat din preoți și mireni un «cerc de publicații religioase și morale» cu scopul de a tipări broșuri ieftine pentru popor. A doua broșură publicată de acest cerc (prima e «Primul omor», de Pr. Ec. I. Popescu-Mălăești, pe care însă n'o cunoaștem) conține o povestire moralizatoare, potrivită pentru tinerime — *Viorica*. Lucrarea întregă e bine inițiată și promite a da roade bune.

P.M.

CRONICĂ.

† **Cătră cetitori.** Aducem la cunoștința onoraților cetitori că pentru lunile de vacanță *Iulie și August* nu scoatem revista. În anii trecuți numai într-o lună de vacanță n'am scos-o; în anul acesta însă, luând în considerare scumpirea hârtiei și a tiparului, cari au adus cu sine o urcare a cheltuielilor, nu o scoatem în ambele luni de vacanță. Fascicolul acesta e deci pentru Septembrie și $\frac{1}{2}$ Octombrie. Fasciculele cu numerele restante vor apare în curând.

Noi ne dăm silința ca să fim folositori în aceste vremuri grele. Ne rugăm însă, ca și onorații noștri cetitori să iee în considerare jertfele materiale ce le aducem și să-și împlinească obligamentele față de revistă. Avem restante foarte multe încă de pe anii trecuți, dar și din anul curent. Trebuie să spunem că îndeosebi cetitorilor din dieceza Caransebeșului le place să primească revista, dar nu să o și plătească. Sperăm că nu vor întârziă a ne trimite abonamentul toți restanțierii noștri — fără ca să le mai trimitem rugări speciale.

MB

† **Proiectul guvernului de ajutorare a funcționarilor — și preoțimea.** Guvernul țării a pregătit un proiect, pe care vrea să-l prezinte dietei spre aprobare, în scopul de a veni în ajutorul funcționarilor plătiți ori ajutorați de stat cu suma de 87 milioane cor. Un gând drept, care va trezi mulțămire recunoscătoare la toți aceia, a căror luptă amară cu traiul înăsprit al zilelor de acum, vine să o amelio-reze. În adevăr traiul de acum în condiții înzecit de grele, eră omoritor pentru aceia a căror plată după slujbă rămase cea veche din vremea

de pace. Actul guvernului e un ajutor venit la timp.

O nedumerire amară ne paște, că în vreme ce toți funcționarii, fie plătiți pe dea-întregul ori numai ajutorați de stat, sunt luați în privire cu o sumă de ajutorare, care nu poate fi mai mică de 400 cor., până și servitorii cancelariilor vor primi cel puțin 200 cor. — preoțimea e trecută cu vederea. Nu suntem în măsură deplină să controlăm nedumerirea, căreia îi dă glas și «Românul» în Nr. 247, dar adevărindu-se temerea, ar constitui o gravă desconsiderare a tagmei preoțești, care nu numai trăește în aceleași condiții grele ale vieții de azi, ci e un factor hotărîtor în purtarea războiului cumplit aici între cei rămași acasă, un factor superior multor altora în serviciile, pe cari le aduce statului cu arma Duhului, cu cuvântul și cu fapta alinând dureri, potolind suferințe, mângâind în năcazuri, liniștind, întărind și încurajând pe cei loviți de soarte, ca să-și supoarte cu încredere și nădejde povara și ridicând moralul obștei pentru scopurile, pe cari statul le urmărește prin operațiile de pe câmpul de luptă.

Pentru noi, preoțimea românească, înlăturarea dela ajutorare ar constitui o nouă nedreptate, pe lângă aceia ce ni-s'a făcut cu legea de cvin-cvenale. Și doară preoțimea românească mai mult decât preoțimea oricărei alte confesiuni concurge cu parte efectivă la purtarea războiului, dacă ne gândim la câți fii de preoți luptă cu arma în mână în câmpul de războiu.

Doară presupunerea că trăind la sate, ravagiile scumpetei nu bântue în măsura în care lovește pe funcționarii

oraşelor, nu îşi are o justificare, căci tocmai la sate în această vreme nu ne putem încassă stola dela credincioşi. Iar dacă însaş casa preotului la sat s'ar ţineă ceva mai uşor, familia pe care o creşte la oraş îi este de mai mare greutate ca orăşenilor. Dacă în genere preotul poartă economie, aceea azi se lucră cu greutate enormă şi plăta scumpă, dar înafară de asta uşa preotului se deschide întâi de cei lipsiţi, ca să le întindă mână de ajutor, aducând deci jertfa materială şi în acest fel, în care nu prea revine nici unui slujbaş. Să se mai adauge, că în toate satele de unde învăţătorul e dus la oaste preotul îl suplineşte gratuit, conform ordinelor autorităţii bisericeşti, făcând şi slujba învăţătorului, care va avea conform proiectului să primească cele 400 cor.

Nu avem noi posibilitatea să atragem atenţiunea guvernului asupra nedreptăţii, ce s'ar face preoţimei, care prin congrua, ce o primeşte dela stat e pusă în rândul funcţionărimii menită a fi ajutorată, ci ne adresăm şi noi către factorii de cădere cu aceleaş cuvinte din «Românul»: «Corul nostru episcopal şi deputaţii noştri îşi vor şti face datoria prevenind guvernul ungar, să facă schimbarea înainte de a supune proiectul desbaterii parlamentare» — dar noi adaugem temerea, să nu rămână glasul nostru glas, ce răsună în pustii, ori să fim sfidaţi chiar de autorităţile bisericeşti, ca şi mai zilele trecute, când se puse în răspunderea preoţimei neputinţa de a se încassă contribuţia poporului în darea generală de cult (sidoxie), pentru care va fi tras la răspundere preotul, «ori se va detrage acea sidoxie din congrua Sfinţiei Tale» cum spune ordinul, deşi «Instrucţiunea pentru încassarea acestei dări dispune clar: «dacă nu se încassează suma întreagă, ci numai

o parte, preotul, respective epitropia trimite la cassa arhidiecezană numai suma încassată, iar consemnarea restanţierilor se trimite la Consistor, care va face încassarea prin organele administrative».

Am rămâneă desiluzionaţi, dacă ne-ar lipsi cei cari să ne poarte grija şi dacă din cauza aceasta preoţimea ar fi scurtată în dreptul de a se împărtaşi de ajutorul dela stat. (p)

† **Jubileul institutului pedagogic din Blaj.** La 1865 a înfiinţat institutul mitropolitul Al. Şterca Suluşiu. În acest an a împlinit 50 de ani de viaţă rodnică în luminarea satelor aparţinătoare bisericei gr.-catolice. Din acest prilej s'a aranjat la Blaj serbare jubilară. Intre alte împrejurări, desigur această serbare a celui mai vechiu institut pedagogic gr.-cat., aveă altă înfăţişare, în alt cadru. Deastădată serbarea s'a ținut în biserica-catedrală cu discursuri ale profesorilor actuali ai institutului, a primului profesor dirigent al institutului şi a harnicului director de acum.

La început aveă cursul de 2 ani, la 1880 se ridică la 3 ani, iar azi elevii urmează 4 cursuri, şi prin strădania neobosită a profesorilor, institutul stă cu vrednicie alături de oricare alt institut de aceeaş categorie. Un însemnat factor de educaţie e desigur internatul înfiinţat la 1897, care adăposteşte în bune condiţii aproape pe toţi elevii institutului.

Alături de întreaga obşte românească dorim şi noi institutului jubilar, ca trecutul de 50 ani să-i fie temelie solidă de viaţă lungă, plină de roade binefăcătoare în lumina şi cultura, pe care să o împartă din belşug prin elevii, pe cari an de an îi trimite în toate părţile. (p)

Îndreptare. În fascicolul trecut al revistei noastre, cele două şire de sus dela pag. 175 sunt a se ceti așa: «Asupra datoriilor preotului şi a activităţii sale pastorale a spus cuvinte nimerite pâr. E. Stoica» etc.